

**شۆره‌شا سپی و دووماهی هاتنا سیسته‌من شاهیه‌تی و هاتنا سیسته‌من کۆماری ب
سه‌رکردایه‌تیای خومه‌ینی (۱۹۶۳-۱۹۷۹)**

شاهی ئیران محمهد رزا به‌هله‌وی ل ده‌ستپیکا کانونا دووی یا سالا ۱۹۶۳ لیسته‌کا
چاکسازیا به‌لأقه‌کر و نه‌ف لیستا چاکسازیا ب شۆره‌شا سپی نافکر، کو قان چاکسازیا بواری
نابوری و جفاکی و سیاسی قه‌دگرتن، وئارمانج ژ قان چاکسازیا داکو قان بواری ل وه‌لاتی
پیشبئیخت، و ۲۶ هه‌ما هه‌یق ده‌ستیان کر کو ده‌ست ب جێبه‌جێکرنا قان چاکسازیا بکه‌ت و
چاکسازیین وی پیکده‌اتن ژ قان خالین خوارئ:

۱. نه‌هیلانا نیسته‌غلال کرنا جوتیارا ژلایین خودانیت نه‌ردئ قه‌.
۲. خومالیکرنا (تأمیم) دارستان و جه‌ین خودانکرنا ته‌رش و ته‌والی ل ئیران.
۳. فرونتا داهاتی کارگه‌هین حکومی بۆ چاکرنا چاندنی.
۴. چاکرنا یاسایه‌ هه‌لبژارتنا و دچارچوقی قی یاسایی دا نازادکرنا ژنی، کو نه‌ف خالا بوو
نه‌گه‌رئ نه‌ رازی بوونا خه‌لکی ئیران ب ب تاییه‌ت ته‌خا زه‌لامین ناینی.
۵. پیشکداریکرنا کرێکارا د مفایی کارگه‌ه و پیشه‌سازیا دا.
۶. دهرستکرنا کومه‌لین نه‌هیلانا نه‌خوینده‌واری و سه‌پاندنا خواندنا ب زوری (تعلیم الالزامی).

به‌لی قان چاکسازیا چ گوهریین نه‌رینی ل ئیران دهرست نه‌ کرن و باردۆخی نافخویی یی
ئیران پتر به‌ره‌ف باردۆخه‌کی ب زهمه‌ت قه‌ برن، و بوونه‌ نه‌گه‌رئ نه‌رازی بوونا خه‌لکی
ئیران چونکی چاکسازیین وی دبواری چاندنی دا بوونه‌ نه‌گه‌رئ لاوازرنا قی بواری ل ئیران
و هه‌روه‌سا زیاتین مه‌زن ب جوتیار که‌تن و بوو نه‌گه‌ر ب ملیونا جوتیار و خه‌لکی گوندا ژ
گونددین خوه‌ کۆچ بکه‌نه‌ باژیریین مه‌زن و به‌ینه‌ خزمه‌تا ته‌خا بۆرجواری بکه‌ن، هه‌روه‌سا ژ
چاکسازیین وی یین دی کارگه‌ه و پیشه‌سازی هه‌می کرنا ده‌ستی که‌رتی تاییه‌ت، علاساس کو
دی دبه‌رژه‌وه‌ندیا کرێکاریین وه‌لاتی دا بیت نه‌ف تشته‌ به‌لی ب هیچ شێوه‌یه‌کی کرێکار ژئ
مفادار نه‌بوون و بیت ژئ مفادار بووین بازرگانین مه‌زن بوون به‌لی یا کو خه‌لکی ئیرانی
تۆره‌گری و بوویه‌ جه‌ی نه‌ رازی بوونا خه‌لکی ئیرانی ب تاییه‌ت ته‌خا زه‌لامین ناینی، نه‌و
یاسایا گریدیای ب نازادکرنا ژنی قه‌ بوو، ژبه‌رکو ته‌خا زه‌لامین ناینی دیتن کو نه‌فه‌ دگه‌ل ناین
و ره‌وشت و تیتالین جفاکی ئیرانی ناگونجیت، و دی مه‌ترسیی سه‌ر به‌اییین ره‌وشتی دهرست
که‌ت، و هه‌روه‌سا سه‌ره‌رای قی یاسایی، شاهی دقیا رۆلی دامه‌زراوه‌یین ناینی ل ئیرانی لاواز
بکه‌ت، ژبه‌ره‌ندی ئۆپۆرسیونه‌کا ژ زه‌لامین ناینی یا ب هیز ب سه‌رکردایه‌تیای خومه‌ینی دژی
قان چاکسازیین شاهی په‌یدا بوو، کو خومه‌ینی ل سالا 1902 ل باژیری خومه‌ینی بچووک کو
200 کم ژ نه‌سفهان یی دووره‌، ژ دایک بوویه‌، و ل ژیر کاریگه‌ریا گوتاریین زه‌لامین ناینی، هه‌می
ته‌خین دی یین جفاکی ئیرانی وه‌کو جوتیار و کرێکار و قوتابی و بازرگان ل باژیریین جودا
جودا یین ئیرانی رژیانه‌ سه‌ر جاده‌یه‌ و ده‌ست ب خونیشاندانا کرن، و ده‌سته‌ه‌لاتا شاهی ب
ده‌سته‌ه‌لاتا یه‌زیدی کورئ معاویه‌ شوبه‌اند، ژبه‌ره‌ندی بوو نه‌گه‌ر شاه‌ فه‌رمان دا له‌شکه‌ری
کو ب هیزئ خونیشانده‌را نه‌چار بکه‌ن خوه‌ قه‌کیشان و ده‌ست ب گرتن و ده‌سته‌سه‌رکرنا
خونیشانده‌را کرن، و هه‌روه‌سا هیزه‌کا مه‌زن ژ کۆماندۆز به‌ره‌ف مالا خومه‌ینی قه‌ چوو و
دووپیچ کرن و شیان ده‌سته‌سه‌ر بکه‌ن و ببنه‌ ته‌ه‌رانا پایته‌خت، و نه‌ف گرتنا خومه‌ینی بوو
نه‌گه‌رئ هندی خونیشاندان پتر دژوار ببن، و پشستی باردۆخ پتر به‌ره‌ف خراب بوونی قه‌

چوویی، شاه رابوو حهسهن عهلی مهنسور ل سالا 1963 کړه سهروک وزیر داکو قی باردوخی کنترول بکته و دووماهی ب خونیشاندانا بینیت، ژبه رهندی داکو عاتیفا خه لکی نیرانی ب دهست خوهقه بینیت ب تایبته زه لاملین ناینی و قان خونیشاندانا ب دووماهی بینیت، رابوو ل سالا 1964 خومهینی نازاد کړ، بهلی ههر نهف باردوخ ل نیرانی ما و پستی خومهینی نازاد بوویی ب ریکا کوتارین خوه پتر کاریگری سهر خونیشاندانا کړ و هاندان بو خونیشاندانا، ژبه رهندی شاه گوت مانا خومهینی ل نیران مهترسیه سهر دهسته لانا نیران، ژبه رهندی رابوو ژ نیران دووړنځستن و نه فی کړنه ترکیا ل تشرینا دوو یا سالا 1964، بهلی خومهینی نه مال ترکیا و هاته نه جعف ل عیراقی، بهلی پستی په یوه نندین عیراقی و نیران خوهش بووین، حکومتا نیران داخواز ژ عیراقی کړ خومهینی ل عیراقی نه بینیت، ژبه رهندی خومهینی دچپته پاریسا پایتهختی فهره نسا و ل ویرئ کوتارین خوه تومار دکر و بو لایه ننگه رین خوه دهنارتن، ودی ماوه یی خومهینی مایی ل دهرقه، شاه شیا کنترول سهر باردوخی نافخویی یی نیران بکته، وپستی حهسهن عهلی مهنسور هاتیه تیرو کړن، نه میر عه پاس هویدا ل 26 کانونا دوو یا سالا 1965 بوو سهروک وزیر و حکومتهک پیک نینا، و حکومتا وی ما هتا سالا 1977، وپستی شاهی ب ریکا هیزی کنترول باردوخی کری و داکو خوه بو رونا ف دیارکته کو نیکه ژ شاهین ب هیزی نیرانی، ل سالا 1971 رابوو ناهنگهک ب هه لکه فتا بو رینا 2500 سالی سهر دامه زراندا نیمبر اتوریته تا فرسا نه خمینی ژ لای کورشی نه خمینی قه ل باژیرئ برسیو ل کیرا، وپاره یه کی خیالی ل قی ناهنگی مه زاخت و پستی هنگی بوو نه گهری لاواز بوونا نابوری نیران و فیهیری ب شیوه یه کی بهرچا ف ل نیرانی به لاقه بوو، و هه پروه سا سهر قی یه کی را ههولا دا نیران قه گهر بینته سهرده می دهسته لاتداریا بابی خوه، نهو بوو کو دیسا پارتایه تی قه دهغه کړ و پارتیهک دامه زراندا ب ناقی ستاخیز ملت ایران (انبعث الأمة الایرانیة) و هه پروه سا زه لاملین ناینی پاشکهفتی نافکر و نهف باردوخ ما هتا سالا 1978، ول دهستیکا سالا 1978 دیسا خه لک رژیا سهر جاده یه و دزی شاهی دهست ب خونیشاندانا کړن، شهر دناقیه را هیزین نیران و خونیشاندانا دا روویدا و کوشتی و بریندار هه بوون، و شاه محمده رزا بو کنترول کرنا باردوخ رابوو حکومتا عهسکری ل 28 هه یفا 8 یا سالا 1978 رادهستی نه ندازیار جه عفا ر شهریف نیمامی کړ، و نیمامی ژی هه می ههولا دان کو کنترول باردوخی بکته بهلی دشیانیت وی دا نه بوو، ژبه رهندی شاه حکومتا عهسکری هه لوه شاند و نیکا مهدهنی ب سهر وکاتیا شاهبور بهختیار پیک نینا ل 30 کانونا نیککی یا سالا 1978، وپستی پوستی سهروک وزیران رادهستی شاهبور کړی، شاه ل 16 کانونا دوو یا سالا 1979 چوو مسری ب هجهتا وهرگرتنا چاره سهریی، وپستی شاه وهلات ب جه هیلا، خه لکی نیران ب سه دین هزارا هاتنه سهر جاده یا و دهست ب گیرانا ناهنگا کړن و په یکه رین شاهی و بابی وی نه هیلان، بهلی نه مریکا وهکو پشته فانا شاهی روبرت هایزر جیگری هیزین نه مریکا ل نوروا ل دهستیکا کانونا دوو یا سالا 1979 هنارت بو پشته فانی حکومتا شاهبور و کوده ته یهکا وهکی یا سالا 1953 بکه ن و باردوخی کنترول بکه ن، بهلی نه شیان ژبه ر کونیزیک بوو خومهینی دی ژ دهرقه یی وهلاتی زفریت، ژبه رهندی خونیشاندان ب هیزتر و دژوار تر بوون، و شاهبور ل نه چاروو ل 12 شوباته سالا 1979 بره قیت ژ وهلاتی و پستی خومهینی زفری، ل شوباته 1979 کومرا نیسلامی راگه هاند و سیسته می شاهایه تی ب دووماهی هات ل نیران و لاپه رکی نوو ژ دیروکا نیران یا سیاسی یا هه فچهرخ دهستیپیکر.

لنقده گهر:

١. حسام عبدالكريم، ثورة الشّاه البضاء وأحداث العام 1963 في إيران، 3 شباط 2021، مقالة:

<https://www.almayadeen.net>

٢. سيرة الخميني.. الجانب الآخر من شخصية قائد الثورة الإيرانية:

<https://www.dw.com>

٣. خضير البديري، تاريخ المعاصر الايران و تركيا، (بيروت: ٢٠١٥).